

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Nikola Popelková

System pomoci sociálně slabým rodinám

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Systém pomoci sociálně slabým rodinám“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí. Vždy jsem uvedla použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Poděkování

Velice děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D., za odborné vedení, konzultace, cenné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Nikola Popelková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Systém pomoci sociálně slabým rodinám
Název v angličtině:	Help system for socially disadvantaged families
Anotace práce:	Cílem bakalářské práce je odhalit příčiny sociálně slabých rodin, případné ohrožení dětí vyrůstající v této rodině a způsob pomoci sociálně slabým rodinám. Obsahem bakalářské práce je popis rodiny její funkci, historii, příčiny možného ohrožení v rodině a její vliv na dítě. Dalším zaměřením je možná pomoc rodině a dětem. Systém sociální pomoci státu a neziskových organizací.
Klíčová slova:	Dávky hmotné nouze, fondy, IPOD, nadace, neziskové organizace, ohrožené dítě, OSPOD, rodina, státní sociální podpora, životní a existenční minimum.
Anotace v angličtině:	The aim of the bachelor thesis is to reveal the causes of socially disadvantaged families, the potential threat to children growing up in this family and how to help socially disadvantaged families. The content of the bachelor thesis is a description of the family, its function, history, causes of possible threats in the family and its impact on the child. Another focus is possible help for family and children. The system of social assistance of the state and non-profit organizations.

Klíčová slova v angličtině:	Material need benefits, funds, IPOD, foundations, non-profit organizations, endangered children, OSPOD, family, state social support, living and subsistence minimum.
Rozsah práce:	49 stran
Jazyk práce:	Český

OBSAH

Úvod	7
1 Rodina	8
1.1 Historie rodiny	9
1.2 Funkce rodiny	11
1.3 Typy rodin.....	14
1.4 Poruchy rodiny.....	15
2 Ohrožená rodina	17
2.1 Legislativa.....	19
2.2 Ohrožené dítě.....	23
3 Systém sociální pomoci	27
3.1 Státní sociální podpora.....	28
3.2 Dávky hmotné nouze	29
3.3 Příspěvek na péči	33
4 Nadace, fondy, neziskové organizace	34
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů	43

Úvod

Každý z nás nebo alespoň většina si nepřeje nic víc než mít dítě, které vyrůstá ve šťastné, zdravé, spokojené a ekonomicky zabezpečené rodině. Bohužel dnešní doba, a především lidské nároky či požadavky jsou finančně velice náročné. Není výjimkou, že rodiče tráví většinu času v práci a volného času s dětmi už moc nezbývá. Většinou je to ze strany rodičů pro dobro dítěte, jelikož chtějí dítě finančně zabezpečit. Ne vždy tuto možnost rodiče mají nebo chtějí, bohužel může v rodině nastat situace, kdy rodič/e rodinu finančně zabezpečit nemohou nebo nechtějí. V těchto případech může v rodině nastat finanční nedostatek, který má ve většině případů špatný vliv na dítě. Především nejdůležitější je aby, rodina chtěla situaci změnit k lepšímu. Ne vždy je tahle cesta lehká, ale naštěstí existuje několik institucí, organizací a zařízení, které jsou připravené rodině v nesnázích pomoci.

Cílem bakalářské práce je odhalit příčiny sociálně slabých rodin, případné ohrožení dětí vyrůstající v této rodině a způsob pomoci sociálně slabým rodinám.

Bakalářská práce obsahuje čtyři kapitoly, výzkumná část, která měla být realizována na KOP ÚP, nemohla být vzhledem k současnému maximálnímu vytížení sociálních pracovníků (pomoc uprchlíkům z Ukrajiny) uskutečněna.

V práci popisuji rodinu, její historii a funkci, nejčastější příčiny poruch v rodině, kdy se rodina stává ohroženou a jaké následky tohoto ohrožení může dítě nést. Dále je uvedena legislativa, která je zaměřená na pomoc a ochranu dítěte, systém sociální pomoci státu prostřednictvím státní sociální podpory, dávek hmotné nouze či příspěvku na péči. V závěru je uvedena pomoc rodinám prostřednictvím neziskových organizací Nadace Naše dítě a Fond ohrožených dětí.

1 Rodina

Rodina patří do jedné z nejdůležitějších sociálních skupin, kterou lze označit za skupinu malou, primární a neformální, která je spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Rodina je ekonomickou a výchovnou jednotkou, jinými slovy rodinu spojuje společně užívaný majetek a rodiče nesou zodpovědnost za socializaci a výchovu svých dětí. Socializace je celoživotní proces, který je uskutečněn sociálním učením, které se odehrává v první řadě v rodině, mezi přáteli, ve škole, v práci a prostřednictvím masmédií (Kraus, Poláčková, 2001).

KRAMER říká: „*Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.*“ (Sobotková, 2001, str. 22).

„*Rodina je těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka. Mít stálého partnera a mít děti jsou přední hodnoty lidského života. O ně dospělý člověk opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nich závisí jeho psychická pohoda i zdraví. Děti i partner dospělému zrcadlí jeho chování. Umožňují mu vidět se realisticky. Dospělý se svými dětmi znovu prožívá vlastní dětství a může se vyhnout chybám, které na něm spáchali jeho rodiče. Rodina dospělému rozšiřuje jeho sociální pole. Díky partnerovým příbuzným i díky kontaktům svých dětí přichází do styku s mnoha lidmi, s nimiž by se jinak nesetkal*“ (Matoušek, 1997, str. 9).

„*Dítě vstupuje do lidského světa – a je pro tento lidský svět základně vybaveno. Je vybaveno pro lidský vztah!*“ (Matějček, 1994, str. 11).

„*Rodina je dnes vnímána současně v řádu světa ji obklopujícího jako instituce racionální, pragmatičká, funkčně vertikálně hierarchizovaná a kulturně omezující a současně jako zvláštní soukromý svět autenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality*“ (Možný, 1990, str. 93).

Vznik nebo zánik manželství, vztahy mezi rodiči, dětmi, manželi či jinými příbuznými upravuje rodinné právo dle Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

1.1 Historie rodiny

Člověk se na planetě objevuje již v mladší době kamenné, tito lidé žili ve skupinkách, které byly pokrevně spřízněné a jejich obživa byla obstarávána lovem a sběračstvím. V této době šlo o společnost klanovou, která preferovala stejné náboženství, obývala společné teritorium, má ekonomické vazby a mají pravidla, které dovolují či naopak zakazují určité sňatky. Je velkou pravděpodobností, že rodina jakožto nejmenší jednotka všech známých společností existovala i v této době. Neolitická revoluce je označena změnou, kdy bylo lidem umožněno zůstat na jednom místě, kde zkoušeli pěstovat rostliny a chovat zvířata. Toto období je považováno za usedlý způsob života, který byl postaven na ženských hodnotách a nejvyšší bohyně Velké Matce. Velká Matka. Ženský princip byl považován za posvátný z důvodu rozením a péčí o děti, ženy se specializovaly na výrobu keramiky, předení, tkaní a pečení chleba. Hlavním zdrojem obživy bylo z pěstování plodin. Postupně se rozvíjelo vojenství, řemeslo a obchod, což posouvalo muže do popředí, toto postavení si muži udrželi až do našeho století (Matoušek, 1997).

Stalo se samozřejmostí, že ten, kdo živil rodinu těžkou prací, byl muž. Žena zastávala roli pečovatelky o rodinu, děti, kuchyni a domácí hospodářství. Nebylo to nic neobvyklého a pro všechny to bylo přirozené. Postupem času se dělba manželských povinností začala měnit a demokratizovat, kdy se oba manželé mají stejné právo rozhodovat. Ženy začaly chodit do zaměstnání, což bylo v mnoha případech velmi nutné k tomu, aby s manželem užívali rodinu. Ženy už neměly tolik času na domácnost, ale i tak se muži, aby ženě pomohli a práci ulehčili, do domácích prací nezapojovali. To mělo za následek nespokojenost žen, jelikož měly více rodinných povinností než muži. Tento zvrát nebylo možné změnit okamžitě, jelikož tradiční rozdělení rolí v rodině bylo po spoustu let silně zažitě. V současnosti už není nic neobvyklého, že ženy přebírají role mužů a dávají přednost kariéře nebo vzdělání a ne svým vlastním dětem (Sirovátka, 2006).

„Rodina se tak stává místem, kde se trvale žongluje mezi požadavky povolání, tlaky na vzdělání, povinnostmi vůči dětem a jednotvárnou domácí prací“ (Beck, 2004, str. 118).

Jedním neustálým tématem jak v minulosti tak především v současnosti je rozdílné odměňování žen a mužů. Změna této problematiky by měla nastat novou směrnicí Evropské komise za pomoci projektu „22 % K ROVNOSTI“ (Zpravodaj Rodina, MPSV 1/2022).

Vývoj rodiny můžeme rozdělit do dvou skupin, a to rodinu tradiční a rodinu moderní neboli současnou. Tradiční rodina se také v literatuře charakterizovala jako domácnost a zahrnovala větší skupinu lidí, a ne jenom rodiče a děti. Patřili do ní vzdálení příbuzní, ale dokonce i služebníci, tovaryši či čeled' u sedláků. Tradiční rodina je založena především na majetku, soběstačnosti a závislosti na širším příbuzenstvu. Zato moderní rodina je více založena na vztazích, je více otevřená a závislá na státu. Členové moderní rodiny žádají více osobní svobody a uplatnění individuality. Už není taková mezigenerační výměna znalostí a dovedností, jako tomu bylo dříve, kdy si řemeslo v rodině postupně generace na generaci předávali. V minulosti bylo výjimkou, když žena s dětmi opustila muže, jelikož bylo velmi obtížné, přežít bez záštity rodiny. V současnosti, kdy lze žádat o sociální dávky není pro ženu s dětmi překážkou od muže odejít. V současné době narůstá počet neúplných rodin, bezdětných párů, jednočlenných domácností nebo třeba partnerských vztahů bez uzavřeného manželství. Manželské žití a manželský soulad rodičů bývalo dříve pro dcery a synové vzorem, dnes je jim jejich způsob života spíše vzorem odstrašujícím (Vondrušková, 2020).

Výjimkou už také není registrované partnerství homosexuálních párů, které se také považuje za rodinu. *„Předkladatelé věří, že tento zákon bude mít příznivé sociální dopady, neboť bude jasným signálem, že spolu žijící páry stejného pohlaví jsou plnoprávními a nediskriminovanými členy společnosti. Navíc budou tyto páry motivovány k dlouhodobému setrvání v tomto svazku. V neposlední řadě se tak zlepší i vztahy se členy širší rodiny partnerů (rodiči, dětmi jednoho z partnerů, sourozenci, prarodiči atd.), čímž posílí rodinné společenství“* (Hrušáková, 2009).

V případě, kdy žena s dětmi od muže odejde (nebo muž s dětmi od ženy), nastává pro muže (ženu) povinnost platit výživné. V rámci Fóra rodinné politiky ze dne 4. 9. 2020 v Pardubicích bylo zjištěno, že výživné pobírá více než polovina matek samoživitelek. 31 % matek samoživitelek výživné vůbec nedostává a 13 % pobírá výživné nepravidelně. Tyto skupiny jsou v České republice nejvíce ohroženy chudobou (Zpravodaj Rodina, MPSV 2/2020).

Jestliže rodič, který má vůči dítěti vyživovací povinnost, na nezaopatřené dítě výživné neplatí, je možnost využít a zažádat o dávku **náhradní výživné**, které je upraveno Zákonem č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. „*Náhradní výživné je sociální dávka, kterou poskytuje a náklady na ni hradí stát. Tento zákon dále upravuje postup při vymáhání pohledávek vůči povinné osobě, které na stát přešly v souvislosti s poskytnutím náhradního výživného*“ (Zákon 588/2020 Sb., o náhradním výživném).

1.2 Funkce rodiny

„*Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní*“ (Kraus, Poláčková, 2001, str. 79).

Biologicko-reprodukční funkce rodiny je významná jak pro jedince v rodině, tak i celkovou společnost. Jde o udržení rodu početím, přivedením dítěte na svět a pokračování tak v rodu každého jedince. Nedílnou součástí je dítěti zabezpečit veškeré podmínky pro život a jeho vývoj. **Sociálně-ekonomická funkce** rodiny je významným prvkem pro rozvoj ekonomického systému společnosti. Významným prvkem se stává kvůli vykonávané práci pro svoji a rodinnou obživu. Tímto se stává významným spotřebitelem, na kterém je závislý trh. **Socializačně-výchovná funkce** rodiny je první sociální skupinou, která dítě učí přizpůsobit se sociálnímu životu. Působením rodiny na dítě má pomoci k osvojení si základních návyků a způsobů chování ve společnosti. **Emocionální funkce** rodiny je tou nejdůležitější funkcí, která je nezastupitelná. Jde o citové zázemí, pocitu lásky, bezpečí a jistoty (Kraus, Poláčková, 2001).

Dítě pro jeho slabost vyžaduje ochrannou péči a výchova má pro něj moralizující a motivující funkci, která je hlavním prostředkem do společenského života (Strouhal, 2013).

Rodina a její výchova dítě seznamuje se zvyky, mravy, zákony, tradicemi apod., dítě se učí respektovat požadavky rodičů a při jejich nesplnění je dítě sankcionované (Výrost, Slaměník, 2008).

V rodině je také velice důležité společné trávení **volného času**. Volný čas můžeme trávit sportem, odpočinkem, společenskými hrami, výlety, tvořivými činnostmi, společnými rozhovory, aj. Společně trávený volný čas vede k posílení vzájemných citových vazeb v rodině. Důležitá je délka a kvalita společně tráveného času. Rodiče by měli s volným časem správně a účelně hospodařit a působit na dítě pozitivním vzorem. Další efektivní ovlivňování volného času spočívá v podpoře zájmů dítěte (Bendl, 2015).

Rodinu dále dělíme dle funkčnosti, a to na rodinu funkční, problémovou, dysfunkční a afunkční. Ve **funkční rodině** jsou plněny všechny její funkce a je tak zajištěn bezproblémový vývoj dítěte a jeho prospěch. Rodina je harmonická, stabilní, ekonomicky a sociálně zajištěna a rodiče o děti pečují a zajímají se o jejich potřeby. Rodina by měla plnit funkci biologicko-reprodukční, ekonomickou, emocionální a socializačně-výchovnou. V **problémové rodině** se sice vyskytují poruchy rodinných funkcí, avšak není zde vážnější problém ohrožující vývoj dítěte a rodinné soužití. Většinou si rodina k vyřešení vzniklého problému najde svůj způsob a daný problém vlastními silami vyřeší, popřípadě je využita pouze jednorázová a krátkodobá pomoc. Ovšem je u této rodiny potřeba zvýšené pozornosti, v případě že by rodina problém nezvládla a nevyřešila. Vážnější problém nastává u **dysfunkční rodiny**, kde je potřeba soustavné pomoci, jelikož poruchy v této rodině jsou vážné a mnohdy se týkají více než jedné funkce. Narušení v rodině má především dopad na vývoj a také prospěch dítěte a celkově situace rodinu ohrožuje a poškozují. Jakákoliv pomoc rodiny je zbytečná u **rodiny afunkční**, tady je nejlepším řešením odebrání dítěte z rodiny. V této rodině je porucha ve všech směrech a dochází zde k neplnění rodičovských povinností vůči dítěti, ba dokonce tento způsob dítěti škodí a ohrožuje na samotném životě (Dunovský, 1986).

Nejčastější příčiny a typy začínajícího problému v rodině může být například **nezralá rodina**. Rodiče jsou příliš nezralí, nezkušené a rodičovství je může nepříjemně zaskočit. Dítě může být bráno jako nechtěné. V mnoha případech je nezralost rodičů překonána a mladá dvojice se situací poučí. V **přetížené rodině** nejde o vychovatelskou nezralost nebo nezáměr o dítě. Rodiče o dítě vzorně pečují a milují je, ale jde spíše o to, že rodiče mají příliš starostí a jsou z nějakého důvodu přetížení. Může jít třeba o konflikt v rodině, mezi manželi, konflikt

v zaměstnání, přílišnou starost z důvodu nemoci v rodině, narození dalšího dítěte, citové strádání (úmrť v rodině, přestěhování), přetíženost bytovými či finančními problémy. Přetíženost v rodině bývá spíše dočasná a časem se situace rodiny stabilizuje. Rodinou, v níž vypadá vše v pořádku, je **rodina ambiciózní**. Rodiče jsou zcela zaslepeni svým vzestupem a seberealizací v zaměstnání (nadprůměrné příjmy, materiální standard), ve sportu, ve studiu nebo v cestování, že si neuvědomují, a naprosto vylučují, že jejich činnost je na úkor rozvoje osobnosti dítěte. Rodiče své děti sice obklopují drahými dary a všechen čas, který netráví s nimi, jim tímto způsobem snaží vynahradiť, ale i přesto dítě není spokojené a svým způsobem strádá. Rodina, v níž je dítě, neustále pod nátlakem rodičů, se nazývá **rodina perfekcionista**. Rodiče po dítěti vyžadují, aby podávalo vysoké výkony a vykazovalo perfektní výsledky, díky kterým bude dítě vynikat a bude lepší než ostatní. Dítě je tak v permanentní zátěži a pod nátlakem rodičů, že u dítěte vzniká vyčerpanost, úzkost a strach ze selhání. Za **autoritářskou rodinu** se považuje rodina, kde je vztah k dítěti založen na neustálém přikazování a zakazování a není brána v potaz potřeba dítěte k samostatnému rozhodování a zodpovědnosti. Je zajímavé, že i když dítě autoritářstvím trpí, tak jej mnohdy uplatňuje směrem ke svým mladším sourozencům a později i vlastním dětem. Typické pro **rozmazlující nebo protekcionista rodinu**, je dítěti pokaždé vyhověť, nestavěť mu do cesty překážky, dělat a postupovat tak jak dítě chce a dát mu vždycky zapravdu. Tímto výchovným způsobem dochází k tomu, že se rodiče podřizují svému dítěti. U dítěte, tak nedochází k zodpovědnosti, přiznat svojí chybu či nedostatek, dát za pravdu i někomu jinému než sobě samému a vynaložit úsilí. Nedostatek řádu u dítěte je typické u **rodiny liberální a improvizující**. Dítě má volnost a může si samo určit a zvolit svojí činnost, která mu nejvíce vyhovuje. Rodiče si mylně myslí, že je to pro dítě to nejlepší a v jeho volbě mu důvěřují. Ovšem dítě si s volností neví rady a dítě začne volnosti spíše zneužívat. **Odkládající rodina** se projevuje tendencí, že rodiče dítě neustále někomu svěřují. Dítě může mít pocit, že nikam nepatří, že o ně nikdo nestojí a citově strádají. **Disociovaná rodina** je typ rodiny, kde jsou vážně porušeny důležité rodinné vztahy a to buď vnitřní, nebo vnější vztahy rodiny. U narušení vnějších vztahu rodiny jde o izolovanost rodiny před okolním světem nebo její konfliktnost. Narušení vnitřních vztahů rodiny (vztahy mezi jejími členy) vede k izolovanosti jednoho člena rodiny od druhých, což vede k vážnému citovému strádání neboli deprivaci vyčleněného člena rodiny. Dalším narušitelem vnitřních vztahů rodiny je konflikt mezi jejími členy (Helus, 2007).

1.3 Typy rodin

Mezi základní typy rodiny patří rodina **nukleární** neboli základní, která zahrnuje rodiče (matka, otec) a děti. Rodina **rozšířená** zahrnuje rodiče, děti a další příbuzenstvo (prarodiče, sourozenci rodičů a jejich děti, švagr, švagrová, aj.). Dalšími typy rodiny jsou rodina **orientační** nebo **prokreační**. Prokreační rodina se považuje za plodivou a rozmnožující se rodinu (Kraus, Poláčková, 2001).

Mezi další dělení typy rodiny je rodina úplná a rodina neúplná. **Rodina úplná** zahrnuje rodiče (otec, matka) a děti. O **neúplnou rodinu** se jedná tehdy, kdy v rodině chybí jeden z rodičů. V neúplné rodině chybí buď otec, nebo matka. Ve většině případů, jde spíše o nepřítomnost otce. Když v rodině tato situace nastane, tak se v mnoha případech stává, že matka chce situaci kompenzovat jinými muži, se kterými je rodina v úzkém kontaktu. Jde většinou o dědečka, strýce nebo matčina přítele. V těchto případech se musí dbát na to, aby nedošlo k přílišné kompenzaci. Jde o přehnanou péči, rozmazlování a snahu vynahradiť dítěti chybějícího člena rodiny. Jedná se o snahu dokázat sobě a dítěti, že nový partner je lepší než ten pokrevní. Situace může vést až k tomu, že dítě bude rozmazlené a postupem času více náročné, což může vést ke krizi ve vztahu s dítětem i v rodinném soužití. Velkou a hlavní roli hraje neúplnost rodiny. **Funkční/skrytá neúplnost rodiny** mívá pro vývoj dítěte velmi vážné důsledky. Na první pohled se jedná o rodinu úplnou a spořádanou, ale skutečnost je jiná. Jde především o to, že jeden z rodičů rodičovskou funkci neplní. Rodič si dítěte nevšímá, je mu citově uzavřen a většinu času tráví mimo domov, ať už prací nebo svými koníčky. V těchto případech jde většinou o snahu dítěte zaujmout na sebe pozornost, a to např. neposlušným chováním, agresí, poškozováním věcí, absencí nebo neprospěchem ve škole. Bohužel tento signál nevede, k pochopení rodiče ba naopak rodič reaguje trestáním a ještě větší lhostejností k dítěti (Helus, 2007).

Rozpad rodiny ať už rozchodem či rozvodem rodičů má na dítě veliký vliv, a to bez ohledu na jeho věk. Ve většině případů, kdy dochází k rozpadu rodiny, je atmosféra v rodině napjatá, narůstá agresivita a neshody mezi rodiči a tímto chováním dochází k ohrožení uspokojení základních potřeb dítěte, mezi které patří pocit bezpečí a jistoty. Bohužel u dítěte může dojít k změně chování, kterého si rozvádějící rodiče z důvodu řešení problémů nemusí povšimnout. Změna chování dítěte je reakcí na rozvod rodičů. V některých případech může dojít až k zanevření na dítě, nespravedlivému obviňování, netoleranci, nepochopení či netrpělivostí vůči

dítěti. Rodiče se s rozvodem nemůžou smířit a dochází tak k zanedbávání péči o dítě (Dunovský, 1995).

Další dělení rodiny vychází z rozdělení moci, která v rodině panuje. Patří sem patriarchální rodina, matriarchální rodina a rodina rovnostářská. Za **patriarchální rodinu** se považuje rodina, kde veškeré příkazy zadává otec, který má moc a autoritu. Otec má v rodině dominantní postavení. Opakem je rodina **matriarchální**, kde naopak veškerá moc a autorita přísluší matce. Stejná práva a stejnou moc mají partneri v **rodině demokratické** neboli **rovnostářské**. V rodině ve které je pouze jeden z biologických rodičů dítěte, ale ten druhý nikoliv se nazývá typem **rekonstruované rodiny**. Dochází tak v rodině po rozvodu či ovdovění. **Homosexuální rodina** se považuje za rodinu, ve které si homosexuální partneri děti adoptují nebo, kteří si do současného homosexuálního vztahu přivedou vlastní děti ze vztahu předešlého, který byl heterosexuální. Dalším typem je rodina polygamní. **Polygamní rodina** je chápána jako soužití jednoho muže s více ženami tzv. polygynie, případně soužití jedné ženy s více muži, tzv. polyandrie. **Skupinová rodina** se vyznačuje soužitím více žen a mužů, jež jsou všem dětem společnými matkami a otci. **Monogamickým** typem rodiny je soužití jednoho muže a jedné ženy (Geist, 1992).

1.4 Poruchy rodiny

Poruchy rodiny mohou být zapříčiněny mnoha faktory a okolností. Bohužel ne vždy tyto poruchy můžeme ovlivnit. **Porucha biologicko-reprodukční funkce** nastává tehdy, když se v rodině z nějakého důvodu dítě nenarodí. Může jít o situaci, kdy manželé mít dítě nemohou, nebo naopak mít nechtějí. Za další poruchu biologicko-reprodukční funkce se považuje narození postiženého dítěte. Postižení dítěte může být buď tělesné, duševní či smyslové. Bohužel narození postiženého dítěte přináší do rodiny spoustu problémů jak pro členy této rodiny, tak i pro její celkové fungování. **Porucha ekonomicko-zabezpečovací funkce** je zapříčiněna neochotou nebo nemohoucností rodičů k zabezpečení svých či ostatních členů rodiny finanční prostředky k životu. Zde nastává závislost rodiny a celkově jejího života na společenském systému. Jestliže nastane **porucha emocionální funkce**, tak jsou zasaženy všechny ostatní aspekty života rodiny i celkové její vztahy ke společnosti, jelikož emocionální funkce rodiny je opravdu významná a ničím nenahraditelná. Z pohledu dítěte jde o narušení klidné, harmonické rodinné atmosféry, která je pro něj důležitá a dochází tak ke ztrátě citového zázemí, pocitu bezpečí a jistoty. Narušení nastává rozvratem rodiny, rozvodem

rodičů, nezájmem rodičů o dítě, opuštěním dítěte, osiření nebo dochází k týrání či zneužívání dítěte. **Porucha socializačně-výchovné funkce**, spočívá v tom, že je o dítě nedostatečně postaráno, či o něj není postaráno vůbec. Nejedná se pouze o rodiče, kteří by svoji funkci vůči dítěti nechtěli plnit, ale patří sem i rodiče kteří se o dítě starat nemohou nebo nedovedou (Dunovský, 1986).

Situace v manželství může být někdy natolik vážná, že je rozvod rodičů jediným řešením. K rozvodu dochází v situaci, kdy je rozvrat manželství hluboký a nenávratný a není možné manželské soužití navrátit. Rodičům rozvod způsobuje stres, který má neblahý dopad na děti. Neshody, které mohou mezi rodiči nastat, ještě před narozením dítěte, mohou ovlivnit i vývoj plodu a mohou způsobit předčasný porod, opoždění ve vývoji dítěte, nespavost či problémy s jídlom. V pozdějším věku se u dětí mohou objevovat například noční děsy, úzkost, nesoustředěnost, agrese, odmítání, provokování, vulgarity, vydírání, náladovost, útky z domu, užívání drog či alkoholu aj. Dopady na dítě samozřejmě souvisí se situací dané rodiny, důvodem rozvodu a také vývojovým obdobím dítěte (Novák, Průchová, 2007).

K poruše rodiny může dojít v případě bezdětnosti. Velkou roli hraje, zda je **bezdětnost** dobrovolná či nedobrovolná. V mnoha případech se rodičovství oddaluje a s přibývajícím věkem stoupá riziko trvale bezdětných žen. Dalším důvodem je neochota přizpůsobit se takové životní změně nebo pocit, že na dítě je už příliš pozdě (Kuchařová, Barvíková, Höhne, Janurová, Nešporová, Palonciová, Svobodová, Vidovičová, 2019).

Přibývá také případů **neplodnosti**, kdy k početí nedojde ani po dvanácti měsících pravidelného pohlavního styku. Problém neplodnosti může mít příčinu hormonální, genetickou nebo imunologickou či mechanickou. Bohužel v mnoha případech je tato příčina nezjištěna. Úspěšnost v léčbě neplodnosti spočívá v dosažení těhotenství a početí potomka. Řešení neplodnosti spojené s četnými návštěvami lékařů může vyvolat stres, jež se následně promítne do vztahu mezi partnery (Slepičková, 2014).

Bohužel i narození dítěte může znamenat komplikace a zásah do rodinného života, a to především při narození **dítěte s handicapem**. Pro rodiče je velmi těžké se s narozením handicapovaného dítěte vyrovnat a smířit. Nastává těžké období hledání diagnózy, návštěv lékařů a hledání vhodné léčby. Podstatné také je jaká je pravděpodobnost budoucího samostatného fungování dítěte (Fitznerová, 2010).

2 Ohrožená rodina

Ohroženou rodinou a pádem do chudoby se může stát, kterákoli rodina kolem nás. Rodina může být harmonická, spořádaná, dobře ekonomicky zabezpečená, a i přesto se do nelehké životní situace může snadno dostat, a to z řady různých důvodů a příčin. V mnoha případech se může jednat o více okolností, se kterými se člověk nechce nebo nedokáže vyrovnat a smířit. Nejčastější příčinou ohrožené rodiny a pádem do chudoby je nedostatek peněz. Peníze a jejich nedostatek, může pro rodinu znamenat propad až na okraj společnosti. Důvodem nedostatku peněz může zapříčinit dlouhodobá nezaměstnanost, nízké nebo nižší finanční příjmy, nižší stupeň vzdělání, dlouhodobá nemocnost nebo nezpůsobilost k výkonu práce. Další příčinou jak se rodina, může stát sociálně slabou, patří neúplná rodina, vícečetná rodina, závislost na alkoholu či drogách alespoň jednoho z rodičů, rodina odlišné kultury či rasy, rodina s jazykovou bariérou nebo rodina z řad migrantů (Krebs, 2015).

Ve **vícečetné rodině**, ve které jsou minimálně tři děti, se bohužel také vyskytují nemalé problémy, které jsou spojené s finanční situací rodiny. Uživít rodinu není vůbec snadné, a jestliže se v rodině vyskytují dokonce více, než dvě děti musí být situace o to složitější. Rodiče tak musí trávit mnohem více času v práci a na společný čas s dětmi už moc nezbývá. Obzvláště zatěžující pro vícečetnou rodinu se stávají volnočasové aktivity pro děti, které jsou finančně nákladné. Rodin se třemi nebo více dětmi není příliš častá. V těchto rodinách je největším problémem finanční situace, malý byt nebo malé auto (Tisková zpráva, 22. srpna 2019, MPSV).

Negativní dopady a ekonomické problémy nastávají při rozvodu nebo rozchodu rodičů, a to převážně u žen. Zhoršení finanční situace u žen je důvodem nižších příjmů oproti mužům a také nastává situace, kdy finanční podpora od muže po rozvodu je menší. Ženy se tak musí vyrovnat a naučit žít s rolí jako hlavní živitelka. Pečující matky po rozvodu, u kterých nastává ekonomický pokles, je jedním z hlavních důvodů, který může mít negativní dopad na dítě. Také pro migranty, kteří se snaží prací a novým domovem obnovit pro sebe a své děti důstojnost a ocenění, který byl z ekonomických a sociálních důvodů v původní zemi narušena je situace nelehká. Často se potýkají s odmítnutím týkající se jejich uplatnění, rozvíjení se, vyjádření vlastních názorů či zkušeností. Bohužel i finanční podmínky oproti domácím zaměstnancům jsou rozdílné. Pro migranty je velmi těžké se uplatnit, jelikož je na ně v mnoha

případech stále stereotypně nahlíženo, tudíž se většinou jedná o práce úklidové nebo pomocné a je velmi těžké pozici změnit (Hašková, 2014).

Velkým problémem pro rodinu je závislost člena rodiny, většinou se jedná o závislost, kterou si vlastním rozhodnutím způsobil sám a nikdo jej ničeho nenutil. Jedná se o závislosti na tabáku, alkoholu, drogách, ale i hráčství (gamblerství). Osobám, které propadnou závislosti, je společnost připravena pomoci v podobě zdravotníků, kriminalistů nebo sociálních pracovníků. Tuto pomoc lze realizovat pouze se souhlasem osoby nebo na základě nařízení soudu. Je to pouze jejich rozhodnutí jelikož žijeme v demokratické společnosti, je pouze jejich volbou a občanským právem nakládat se svým tělem, zdravím a majetkem tak, jak považují za vhodné. V případě, kdy dochází k porušení zákonů a veřejná moc musí zasáhnout, nastává v situaci, kdy závislá osoba páchá trestný čin za účelem získání finančních prostředků na nákup cigaret, drog či alkoholu. Jsou také případy, kdy se závislé osoby stanou bezdomovci nebo se začnou živit prostitucí. I když se tyto osoby pohybují na okraji společnosti a mnohé spoluobčany pobuřují, nedopouštějí se trestní činnosti (Tomeš, 2011).

V případě **nezaměstnanosti**, ať už vlastním či nevlastním přičiněním je možnost se v takové situaci obrátit na Úřad práce České republiky. Úřad práce má těmto lidem pomoci především k nalezení nového zaměstnání a k poskytnutí podpory v nezaměstnanosti. K posouzení nároku na podporu v nezaměstnanosti je spolu s žádostí nutné doložit i další predepsané tiskopisy a doklady. Pro vznik nároku podpory v nezaměstnanosti je pro žadatele důležité být minimálně dvanáct měsíců důchodově pojištěn po dobu posledních dvou let před podáním žádosti. V případě podání žádosti o zprostředkování zaměstnání a zavedení do evidence uchazečů o zaměstnání nastává tak povinnost žadatele spolupracovat s Úřadem práce, spolupracovat při hledání nového zaměstnání a také při plnění jistých povinností stanovených Úřadem práce. Úřad práce nám také může nabídnout řadu kurzů a rekvalifikací, která nám může pomoci k lepšímu uplatnění a nalezení pracovní pozice (ÚP, 2022).

Výši podpory v nezaměstnanosti, podpůrní dobu a ostatní náležitosti k žádosti o zprostředkování zaměstnání a podporu v nezaměstnanosti upravuje Zákon č. 435/2004 Sb., o nezaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Příčinou **nízkých finančních příjmů** ze zaměstnání může být nedostatečné vzdělání a nedostatečná kvalifikace, které mohou být spojeny a zapříčiněny například v odlišnostech

mezi inteligencí, pílí, schopnostech, nadáním, pracovitostí, vlastními cíly a předpokladech. Dalším hlavním důvodem nízkého finančního příjmu je bohužel nedostatečné ohodnocení schopností člověka, diskriminací a nezpůsobilostí k práci. Nezpůsobilost k práci může zapříčinit handicap člověka nebo nemocí což vede k nižší produktivitě, a tím pádem i nižšímu finančnímu příjmu. Nejčastější diskriminace nastává v rozdílech oceňování za práci mezi migranty a domácími zaměstnanci a mezi rozdíly žen a mužů. Nízké příjmy jsou problémem ne pouze v daném období člověka, kdy nízké příjmy pobírá, ale do budoucnosti se stane hlavním důvodem nízkého starobního důchodu. K ochraně před nízkými příjmy je zavedena minimální mzda (Krebs, 2015).

Minimální mzda od ledna 2022 v České republice činí 16 200 korun, ale i přesto se Česká republika v rámci Evropské unie řadí do zemí s jedním nejnižších poměrů minimální mzdy vůči mzdě průměrné (Tisková zpráva, 5. listopadu 2021, MPSV).

2.1 Legislativa

Úmluva o právech dítěte je zakotvena ve Sbírce zákonů ČR, pod označením sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č.104/1991 Sb., o sjednání úmluvy o právech dítěte. Úmluva o právech dítěte je mezinárodní smlouva, která stanovuje práva dítěte. Patří sem občanská, sociální, ekonomická, politická a kulturní práva. **Dítě má právo** na život, jméno, poznání svých rodičů, výchovy od rodičů, svobodné myšlení a náboženské vyznání, svobodný přístup k informacím, právo na ochranu soukromí, před násilím, ponižováním, vykořisťováním, ochranu zdraví, potřebnou životní úroveň pro jeho rozvoj, vzdělání, používání vlastního jazyka, odpočinek, svůj volný čas, svobodu projevu, ochranu před nebezpečnou prací. **Stát** má vůči dítěti povinnost ke snížení dětské úmrtnosti, zajištění lékařské pomoci, péči matky před porodem, pomoci rodičům k zabezpečení životních podmínek dítěte, bezplatné základní vzdělání, podpora středního vzdělání, ochranu před užíváním narkotin, k zabránění únosu a jejich obchodování, mučením, aj. **Rodiče** mají vůči dítěti zodpovědnost za jeho výchovu a zabezpečení životních podmínek, které jsou potřebné pro jeho rozvoj.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších zákonů.

V zákoně je ukotveno **rodinné právo**, které se zabývá manželstvím, povinnosti a právy manželů. Dále řeší příbuzenství v rodině, povinnosti a práva rodičů vůči dítěti, poručenství, opatrovnictví dítěte, svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounství a ústavní výchovu.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon se převážně zabývá ochranou práva dítěte na příznivý vývoj a jeho řádnou výchovu, zájmy dítěte, ochranou jmění dítěte, pomocí při obnovení funkcí rodiny, které byly narušeny a zabezpečit dítěti, které nemůže pobývat trvale či dočasně ve vlastní rodině náhradní rodinné prostředí.

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, do které jsou svěřeny děti, o které se nemůže starat a pečovat matka, otec ani jiný poručník po dobu, kdy je z jejich strany překážka v péči o dítě. Rodič má pak právo požadovat návrat dítěte zpět do své péče. I přesto, že je dítě umístěno do pěstounské péče, mají rodiče vůči dítěti stanovena práva a povinnosti. Výjimkou jsou práva a povinnosti, které pěstounovi stanoví zákon (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Účelem tohoto zákona je: *„ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči, kterými jsou střediska výchovné péče, musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku. Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě ve věku od 4 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině.*

*Zařízení poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče. Účelem středisek je poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. Střediska poskytují pomoc rodičům nebo jiným osobám, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, při výchově a vzdělávání dítěte a při řešení problémů spojených s péčí o dítě, s cílem zachovat a posílit rodinné vazby dítěte a zamezit odtržení dítěte z jeho rodinného prostředí. **Zařízení a střediska spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte**“.*

Mezi tato zařízení řadíme diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Střediska zase poskytují služby klientům, kterými jsou děti s rizikem poruchy chování, osobám, které jsou zodpovědné za výchovu, pedagogickým pracovníkům a dětem zařazeným do střediska na základě rozhodnutí soudu. Mezi služby klientům poskytovaných střediskem patří služby poradenské, terapeutické, diagnostické, vzdělávací, speciálně pedagogické a psychologické, výchovné, sociální a informační, které jsou poskytnuty buď ambulantně, celodenně, internátně nebo terénně (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

„Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. Tento zákon dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.“

Mezi **služby sociální prevence**, které slouží k zábraně sociálního vyloučení, patří raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní

centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace a centrum duševního zdraví. Služby sociální prevence jsou poskytovány osobám, které jsou ohroženy svými životními návyky, a jejich způsob života může vést ke konfliktu se společností, krizové sociální situaci, aj. Jejich cílem je pomoci těmto osobám a k překonání jejich nelehkých sociálních situací a chránit tak společnost před nežádoucími společenskými jevy. Například služba, která je poskytována dítěti do 7 let věku a jeho rodině a která slouží k podpoře rodiny a vývoje dítěte dle jeho specifických potřeb, se nazývá **raná péče**. Jde o službu terénní, která může být doplněna ambulantní formou této služby. Další služba, která je spjatá se ztrátou bydlení, poskytují **azylové domy**. Jde o poskytnutí ubytování na přechodnou dobu v období nelehkých a nepříznivých sociálních situací a poskytnutí stravy nebo pomoc k jejímu zajištění. **Nízkoprahová zařízení** slouží dětem a mládeži ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy a lze je poskytovat anonymně. Služba je poskytována ambulantně nebo terénně a jejich cílem je zlepšení kvality života dítěte. Pro rodiny s dětmi mohou být poskytnuty **sociálně aktivizační služby**, a to formou terénní nebo ambulantní. V tomto případě je ohrožen vývoj dítěte, který rodiče nedokážou bez další pomoci zvládnout, a je způsoben dlouhodobou krizovou situací rodiny. Všichni poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni zajistit **základní sociální poradenství**, které poskytují informace k řešení životních problémů. Dalším sociálním poradenstvím je **poradenství odborné**, které je zaměřeno na určitý okruh lidí a jejich potřeby -rodinné poradny, poradny pro osoby se zdravotním postižením, pro oběti domácího násilí aj. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů).

Usnesení č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod.

„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání. Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

2.2 Ohrožené dítě

Ohrožená rodina má velký dopad na vývoj dítěte. V tomto případě se hovoří o, **zanedbávání dítěte**. Problematika zanedbávaného dítěte je součástí syndromu CAN (zkratka z anglického Child Abuse and Neglect syndrome). Zanedbávání rozdělujeme do dvou skupin: O **těžké zanedbávání** se jedná v případě, kdy je dítě ohroženo na zdraví nebo životě. Do **všeobecného zanedbávání** můžeme zařadit zanedbávání lékařské péče, výživy, oblečení, osobní hygieny, izolování dítěte od společnosti, nedostatečný dohled nad dítětem, nezáměr o dítě a činnosti dítěte ve volném čase, aj. Dalším rozlišením podle stupně zanedbávání rozlišuje zahraniční odborná literatura na kategorie **nejmenšího rizika**, **středního rizika** a **vážného rizika**. Pojem „zanedbávaného dítěte“ se použije tehdy, pokud se některý projev zanedbávání objevuje trvale a nejedná se tedy o jev přechodný. **Příčiny a rizika zanedbávaného dítěte** jsou velmi rozsáhlé a dělí se na vnější a vnitřní rizikové faktory zanedbávání a rodičovské faktory. Do vnějších rizikových faktorů patří chudoba (případně ohrožení chudobou, sociálním vyloučením, izolací rodiny od společnosti) a sociální prostředí rodiny, ve kterém dítě žije. Vnitřní rizikové faktory jsou spojeny v souvislosti s rodinnou anamnézou, nezaměstnaností, matčíným nízkým věkem, duševními problémy rodičů, užíváním návykových látek, nízkým vzděláním či nedostatkem rodičovských dovedností. Do anamnestických a osobnostních faktorů řadíme vedle osobnostní situace jednotlivých rodičů také jejich anamnézu, osobnostní minulost či schopnost jejich začlenění do společnosti (Pemová, Ptáček, 2016).

Děti, které trpí syndromem CAN, nelze označit za nemocné, a to i přesto, že je tento syndrom označen zahrnut do Mezinárodní klasifikace nemocí. Nejedná se o onemocnění, při kterém by se po podání léku dítěti ulevilo, jelikož lék neexistuje. Je zapotřebí včasné diagnostiky a nastavení terapie. Mezi typické projevy a příznaky i k rizikovým faktorům syndromu CAN patří absence hlubšího citového vztahu dítěte s matkou, agresivně dominantní otec nebo matka v rodině, agresivní chování vůči jiným osobám, bolesti břicha a pocit na zvracení, bolesti hlavy a uší, citová plochost, časté absence ve školce či škole, choulení se do embryonální polohy, členství v různých gangech, čtení knih nebo kreslení obrázků s motivy smrti nebo sexu, chození za školu, dítě bývá obětí šikany, dítě bývá hladové, neoblíbenost dítěte v kolektivu jak mezi žáky tak i učiteli atd. (Mydlíková, Slaný, Kováčová, 2021).

„Krejčířová a Langmeier (1998) v souvislosti se zanedbáváním upozorňují na nepředvídatelnost a nejasnost rodičovského přístupu a nestabilní fungování celé rodiny:

Zanedbávající rodičové své děti ignorují. Jejich interakce s dětmi často kolísá od extrému do extrému v řadě nesoustavných, nepředvídatelných a často násilných epizod s cílem mít od dítěte klid a oddechnout si od chaosu v rodině. Přestože zanedbávání často souvisí s ekonomickou chudobou rodiny, může se především, ale nejen výchovné zanedbávání (zajišťování dohledu, dostatečné vedení a stimulace) vyskytnout v kterémkoli společenském okruhu. Na psychický stav dítěte může působit přímo (nedostatek dohledu, nezáměr vzdělání) či nepřímo (nevhodnou skladbou výživy, špatnou hygienou atp.) (Bechyňová, Konvičková, s. 36, 2008).“

Ohroženým dítětem se rozumí dítě, kterému je způsobeno ohrožení či mu hrozí poškození vývoje a začlenění do společnosti životními podmínky ve kterých žije a vyrůstá. Definice ohrožení dítěte vyplývá ze Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, dle § 6:

„Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

a) jejichž rodiče

1. zemřeli,

2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo

3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutací, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí. “

Ohrožené děti či rodiny se mohou obrátit a požádat o pomoc nebo podporu poradenské, terapeutické služby či vyhledat preventivní podpůrné, vzdělávací aktivity na podporu rodin a vztahy mezi nimi. Jak mezi rodiči, tak vztahy mezi rodiči a dětmi, jejich výchovou a péčí. A také pomoci sladit jak pracovní, tak osobní a rodinný život. V mnoha případech, se rodina na odbornou pomoc neobrátil a to je především zapříčiněno osobním strachem, studem či obavami, že se o osobních či rodinných problémech dozví okolí. V dalších případech může jít o finanční či časovou nedostupnost, dlouhé objednací doby nebo místo výkonu služeb (Kuchařová, Barvíková, Höhne, Janurová, Nešporová, Paloncyová, Svobodová, Vidovičová, 2019).

Tento zákon má dítěti zajistit ochranu práv na jeho vývoj, výchovu, ochranu jeho zájmů a jmění. Jestliže jsou narušeny některé funkce rodiny, mají těmito aktivitami směřovat k obnovení narušených funkcí. Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují **orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)**. Těmito orgány jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, obce i kraje v samostatné působnosti, poradní sbory pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické či fyzické osoby, které jsou pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany dětí (patří sem zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc, např. Klokánek). Dále mohou být dětem a rodinám poskytnuty sociální služby, mezi které řadíme sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Sociální poradenství má pomoci k řešení situace předáním potřebných informací. Sociální poradenství dělíme na základní (je součástí všech druhů sociálních služeb) a odborné (manželské, rodinné poradny, poradny pro oběti trestných činů, domácího násilí, aj.). Služby sociální prevence mají zamezit sociálnímu vyloučení. Mezi vybrané služby sociální prevence patří telefonická krizová pomoc, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová zařízení pro děti a

mládež, intervenční centra, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy, aj. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016).

Sociální pracovník OSPOD musí provést sociální šetření za cílem zjistit, kde a v jakém prostředí dítě žije, jak jsou v rodině a v domácnosti zajištěny potřeby dítěte, nebo popřípadě jaká rizika v domácnosti dítěti hrozí. Po sociálním šetření je dalším cílem pracovníka vypracovat **individuální plán ochrany dítěte (IPOD)**. IPOD vzniká z výsledného hodnocení dítěte nebo rodiny. IPOD musí být vytvořen reálně, tak aby byl brán zřetel na stanovené cíle, jejich dosažení, a hlavně na dostupnost služeb a jejich kapacitu. K poskytnutí pomoci a jejímu plánování je zapotřebí zapojit každého člena rodiny. Rodiny by měly být podporovány k samostatnému navrhování a vytváření plánů, které by vedly k zajištění bezpečného rozvoje dětí. K dosažení stanovených cílů musí být stanovena doba, která je také součástí IPOD. Hlavním cílem IPOD je stanovit plány, které budou mít kladné dopady na péči dítěte. Je to návod pro OSPOD a rodinám, jak dosáhnout potřebných změn (Pemová, Ptáček, 2012).

3 Systém sociální pomoci

Rodiny, jejichž příjmy jsou nízké, bývají často vystaveny riziku ohrožení chudobou nebo materiální deprivací. Stát se za pomoci sociálních dávek snaží riziko u těchto ohrožených rodin snížit. Převážně jde o rodiny ohrožené chudobou, které mají jeden či více z uvedených problémů: nízký příjem, nízkou nebo nedostatečnou pracovní aktivitu, materiální deprivaci nebo neovládání vyjít s měsíčním příjmem. Tyto problémy vedou k nemožnosti poskytnout dítěti specifické výdaje spojené s potřebami dítěte neboli výdaje určené přímo na dítě. Mezi takové výdaje můžeme řadit školné, stravné, učební pomůcky, školní výlety, školní exkurze, lyžařské výcviky, školy v přírodě, školní ubytování (internáty, vysokoškolské koleje), jízdné do školy, dětské oblečení a obuv, volnočasové aktivity, aj. Se stoupajícím počtem dětí v rodině tyto náklady samozřejmě rostou a pochopitelně se stávají náročnější. Ještě vážnější situace nastává, kdy je rodič samoživitel. Míru chudoby a materiální deprivace dělíme do čtyř kategorií: příjmová chudoba, tvrdá chudoba, velké obtíže vyjít s příjmem a materiální deprivace (Kuchařová, Barvíková, Höhne, Janurová, Nešporová, Paloncyová, Svobodová, Vidovičová, 2019).

„Cílem dávek státní sociální podpory je přispívat rodinám v určitých životních situacích spojených především s péčí o děti a s nízkou příjmovou situací rodiny. Pro řešení obzvláště složité finanční situace slouží dávky pomoci v hmotné nouzi. Efektivitu sociálních dávek můžeme posuzovat podle toho, jak se jim daří pokrýt všechny potřebné rodiny a nakolik úspěšně jim pomohou se vyhnout riziku chudoby“ (Kuchařová, Barvíková, Höhne, Janurová, Nešporová, Paloncyová, Svobodová, Vidovičová, 2019, str. 80).

Životní a existenční minimum je upraveno Zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je hlavně využit v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, při zjišťování a posuzování nároku na dávky.

Životní minimum jsou minimální finanční příjmy, které mají sloužit na opatření výživy a jiných základních osobních potřeb. Jsou to příjmy, které jsou stanoveny minimální společenskou uznanou hranicí. Existenční minimum je hraniční minimálními finančními příjmy, které jsou nezbytné pro výživu a jiné základní osobní potřeby k přežití. U osob více

než 68 let, nezaopatřeného dítěte, poživatele starobního nebo invalidního (III. stupně) důchodu existenční minimum nemůžeme a nelze použít (ÚP, 2022).

Částka životního minima jednotlivce činí měsíčně 3 860 Kč a částka existenčního minima osoby činí měsíčně 2 490 Kč (Zákon č. 110/2006, o životním a existenčním minimu).

3.1 Státní sociální podpora

Dávky státní sociální podpory jsou poskytovány osobám a rodinným příslušníkům v situaci, kdy rodina potřebuje pomoc. Stát při vyplácení dávek přebírá spoluzodpovědnost za určitou sociální situaci v rodině. Mezi dávky státní sociální podpory patří rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné. Přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu (příjmy ze zaměstnání, příjmy ze samostatné výdělečné činnosti, podpora v nezaměstnanosti, rekvalifikaci a příjmy z ciziny), ale majetek rodiny se při posuzování nároků těchto dávek neposuzuje. Při poskytování dávek rodičovského příspěvku a pohřebného se nezkontroluje ani výše příjmů. Pokud se v rodině vyskytne více nepříznivých sociálních situací najednou, může rodina pobírat i více dávek státní sociální podpory současně. **Rodičovský příspěvek** není stanoven v závislosti na příjmu rodiny a celková její částka činí 300 000 Kč (pokud je současně narozených více dětí činí maximální částka 450 000 Kč). Dávku lze maximálně čerpat do 4 let věku dítěte nebo do vyčerpání celkové výše příspěvku. Na dávku **přídavek na dítě** má nárok nezaopatřené dítě, které žije v rodině kde společný rozhodný příjem je nižší než 3,4násobek částky životního minima. Do příjmu se započítává i rodičovský příspěvek a pro dosažení této dávky se příjem rodiny posuzuje za předchozí kalendářní čtvrtletí. Výše měsíčního přídavku na dítě se také odvíjí od věku nezaopatřeného dítěte. Dávka **příspěvek na bydlení** je určená rodinám nebo jednotlivcům s nízkými příjmy na pokrytí nákladů spojené s bydlením. Oprávněná osoba, která může o příspěvek žádat, je osoba která je vlastníkem, nájemcem nebo podnájemcem bytu nebo domu. Příspěvek na bydlení je dávka, která je vyplacena v závislosti na posouzení výše příjmů jednotlivce nebo rodiny (posuzovanými osobami jsou všechny osoby, které společný byt užívají). **Porodné** je jednorázový příspěvek pro rodiny s nízkými příjmy, který je stanoven pevnou částkou a náleží v rodině pouze dvakrát, a to při narození prvního a druhého živého dítěte. Na první narozené dítě činí částka 13 000 Kč a na druhé narozené dítě činí částka 10 000 Kč. Dávka je poskytována v závislosti na výši příjmů, který za pozorované čtvrtletí musí být nižší než 2,7násobek životního minima. Jednorázová dávka

pohřebné je stanovena pevnou částkou, a to v celkové výši 5 000 Kč. Příspěvek je určen osobě, která vynaložila náklady s vypravením pohřbu nezaopatřenému dítěti, nebo naopak byl pohřeb vypraven jednomu z rodičů. Při poskytnutí této dávky se příjem rodiny netestuje (ÚP, 2022).

Dávky státní sociální podpory vyplácí Úřad práce České republiky, na základě Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

3.2 Dávky hmotné nouze

Jde o systém, který má pomoci osobám v určitých situacích ze státních prostředků. Systém pomoci v hmotné nouzi má zabezpečit osoby před vznikem nepříjemné situace, kdy nejsou zabezpečeny jejich nebo jejich rodin životní potřeby. Snaha člověka obstarat si prostředky nutné k životu je buď jako zaměstnanec nebo jako osoba samostatně výdělečně činná, popřípadě z dávek důchodového nebo nemocenského pojištění. Někteří lidé ale bohužel nemají příjmy z výdělečné činnosti, popřípadě ani nemají v návaznosti na předchozí výdělečnou činnost příjmy z dávek nemocenského nebo důchodového pojištění. Lidé by z titulu zaměstnance nebo osoby výdělečně činné měli být nemocensky a důchodově pojištěni a mít tak zajištěn potřebný příjem pro případ nemoci, mateřství, invalidity, úmrtí manžela či manželky nebo rodiče, popřípadě při dosažení důchodového věku. Pracovní aktivita nese i spoustu jiných pozitiv, například možnost pořízení majetku a vytvoření finančních rezerv (Břeská, Urban, Vránová, 2019).

Důchodového pojištění slouží těm, kteří splňují podmínky nároku, k zajištění získání doby účasti na pojištění z čehož plyne, že hlavním účelem důchodového pojištění je zabezpečit účastníky důchodového pojištění při zákonem určených sociálních událostech, kterými jsou stáří, invalidita a úmrtí pojištěnce. Z důchodového pojištění se tedy poskytují dávky, které nazýváme důchody starobní (předčasné), invalidní (I. – III. stupeň), vdovské, vdovecké a sirotčí. Výše důchodů neboli důchodových dávek je závislá na získané celkové době pojištění a na výši dosaženého příjmu (ČSSZ, 2022).

Důchodové pojištění je upraveno Zákonem č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zákon upravuje podmínky účasti na pojištění, podmínky nároku na určitý druh důchodu a její výši.

Nemocenské pojištění u zaměstnanců při splnění stanovených podmínek vzniká ze zákona a je povinné, ale nemocenské pojištění u osob samostatně výdělečně činných je pouze dobrovolné. Z nemocenského pojištění se při splnění podmínek poskytují dávky z důvodu nemoci (nemocenské, ošetřovné, dlouhodobé ošetřovné), dávky z důvodu těhotenství a mateřství (vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžitá pomoc v mateřství) a dávky z důvodu otcovské poporodní péče, tzv. otcovská (ČSSZ, 2022).

Nemocenské pojištění je upraveno Zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zákon například upravuje okruh osob účastnících se nemocenského pojištění, podmínky a průběh účasti nemocenského pojištění, podpůrní dobu a výši pojištění.

Od 1. 1. 2022 se zákonem č. 330/2021 Sb., mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění (Zákon č. 330/2021 Sb., změna zákona o nemocenském pojištění a některých dalších zákonů).

Od 1. 1. 2022 nastává zásadní změna u otcovské dovolené, u které dochází ke změně podpůrní doby, a to z původního jednoho týdne na týdny dva. Co se nemění, je čerpání v celé délce, tzn., že dávku nelze čerpat s přerušením (Zpravodaj Rodina, MPSV 1/2022).

Ještě před podáním žádosti o některou dávku pomoci v hmotné nouzi můžeme využít jiné pomoci. U osoby závislé z důvodu nepříznivého zdravotního stavu na péči jiné osoby nám může před propadem do chudoby ochránit příspěvek na péči. Tato dávka je nárokem osoby, jejíž zdravotní stav vyžaduje osobní péči jiných osob (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Dalším systémem pomoci, který v určitých případech stačí k tomu, aby se osoby a jejich rodiny nevyskytly v situaci hmotné nouze, je možnost poskytování dávek státní sociální podpory. Jsou jimi dvě jednorázové dávky, do kterých patří podpora při narození dítěte a pohřebné. Dále sem patří tři opakující se dávky, kterými jsou rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení a přídavek na dítě (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře).

Při ztrátě zaměstnání je nutností před podáním žádosti o dávku ze systému hmotné nouze, aby byl žadatel veden v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce, kde lze při splnění podmínek doby zaměstnání získat nárok na podporu v nezaměstnanosti (MPSV, 2020).

Pokud nejsou základní životní potřeby zajištěny z některých uvedených důvodů, může být situace osob řešena podáním žádosti o některou z dávek pomoci v hmotné nouzi. Žádost lze podat na úřadu práce s tím, že žadatel musí doložit všechny předepsané skutečnosti, a to nejen týkající se žadatele, ale i ostatních osob, které jsou s ní pro tyto účely společně posuzovány (typické pro rodiče s nezaopatřenými dětmi, manžele apod.). Na základě podané žádosti probíhá na úřadu práce správní řízení, proti tomuto rozhodnutí je možné podat odvolání. Předmětem zkoumání jsou všechny započitatelné příjmy a s určitými výjimkami se zjišťuje i majetek posuzovaných osob a jejich snaha zvýšit si příjem vlastním přičiněním. Mezi dávky pomoci v hmotné nouzi patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc (Břeská, Urban, Vránová, 2019).

Příspěvek na živobytí je sociální dávka, která slouží k zajištění základních životních potřeb, do kterých nepatří potřeby na bydlení. Příspěvek na živobytí slouží na stravu, ostatní základní osobní potřeby, do kterých patří oblečení, obuv a hygienické potřeby. U příspěvku na živobytí se posuzuje, jestli si osoba nemůže příjem zajistit vlastním přičiněním. Cílem **doplatku na bydlení** je pomoc při určité oblasti a tou je bydlení. Doplatek na bydlení je přiznán právě té osobě, jejíž sociální situace je už velice špatná. Osobě už nepostačuje k uhrazení základních potřeb v oblasti bydlení ani poskytnutý příspěvek na bydlení. Právě příspěvek na bydlení je jednou ze základních podmínek plnění nároku na doplatek na bydlení. Nárok na doplatek na bydlení, nemusí vzniknout v případě, kdy osoba bez vážnějšího důvodu odmítne levnější bydlení nabídnuté obcí. **Mimořádná okamžitá pomoc** je poskytována osobám, které se ocitnou v nelehké životní situaci, kde hrozí vážná újma na zdraví a je zapotřebí tuto situaci okamžitě řešit. Mezi takové situace patří mimořádná událost, jako je živelní pohroma, větrná pohroma, požár aj., nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje, nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů např. lednice, pračka apod. Dalším případem je osoba, která je v ohrožení sociálního vyloučení, a to po návratu z vězení, dětského domova nebo po ukončení léčby pro osoby se závislostí (Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi).

Současná problematika rodin, které se po krachu dodavatele energií ocitly v režimu dodavatelů poslední instance, se s problematikou mohou obrátit na Úřad práce ČR. Úřad práce ČR může rodině pomoci jednorázovou dávkou pomoci v hmotné nouzi, a to dávkou mimořádné okamžité pomoci. Je určena především těm rodinám, které už vysoké zálohy zaplatily, a tudíž jim nezůstaly peníze na další životně důležité potřeby. Rodinám, které mají dlouhodobé problémy s úhradou nákladů na bydlení a energie, se tudíž finanční rozpočet ještě zhorší, tyto rodiny mohou žádat o příspěvek na bydlení. Aby na pomoc dosáhlo více rodin postižených touto situací, je příspěvek na bydlení legislativně upraven (Zpravodaj Rodina, MPSV 1/2022).

Podávání žádostí dávek hmotné nouze se podávají na předepsaných tiskopisech spolu s ostatními povinnými předepsanými tiskopisy nebo doklady k určené dávce. Na základě podaných žádostí se posuzuje, zda má osoba na tento příspěvek nárok. Tímto podrobným posuzováním situace žadatelů je snaha o minimalizaci rizika zneužití dávek. Žádosti o dávky v hmotné nouzi řeší a přijímají pobočky Úřadu práce (Břeská, Urban, Vránová, 2019).

Přesné podmínky splnění podmínek na jednotlivé sociální dávky upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Od roku 2014 byl zřízen Fond evropské pomoci nejchudším osobám, ze kterého čerpají členské státy Evropské unie prostředky, které zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí na pomoc těm nejchudším, mezi které patří lidé bez domova, samoživitelé, senioři atd. Jedná se o pomoc nefinanční a především se jedná o jídlo, hygieny, aj. Jelikož tito lidé nemají uspokojení základních lidských potřeb, nejsou pak schopni využít dalších pomoci. Tento program je rozdělen do tří okruhů a to: potravinová deprivace dětí a její snižování prostřednictvím bezúplatného školního stravování, potravinová a materiální deprivace osob a domácností bez domova a dalších osob ve vážné sociální nouzi. Lidem, kteří tuto potravinovou pomoc dostávají, mají také poskytnutou službu a za pomoci workshopů se učí s potravinami co nejchuději zacházet, vařit z nich, aj. Na základě této pomoci byla zrealizovaná i tzv. Úspěšná kuchařka (MPSV, 2021).

3.3 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči je poskytován na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a na základě vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Příspěvek je poskytován osobám, které mají dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav a osoby jsou závislé na pomoci jiné osoby (osoba blízká, asistent sociální péče, poskytovatel sociálních služeb). Náklady spojené na tento příspěvek jsou hrazeny ze státního rozpočtu a jde ze strany státu o zajištění pomoci, která se poskytuje pomocí sociálních služeb nebo jinou formou, která má pomoci při zvládnutí základních životních potřeb. Příspěvek na péči je rozdělen celkem do IV. stupňů závislosti a to lehkou závislost, středně těžkou závislost, těžkou závislost a úplnou závislost. Výše příspěvku záleží na stupni závislosti a věku osoby, která se dělí do 18 let nebo starší 18 let. Při posuzování stupně závislosti se vyhodnocuje schopnost osoby, jak zvládá základní životní potřeby, mezi které patří mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity, péče o domácnost (neposuzuje se u osob do 18 let). Žádosti o příspěvek na péči, šetření a rozhodování provádí Úřad práce České republiky (ÚP, 2021).

Výše příspěvku	pro osoby do 18 let věku	pro osoby nad 18 let věku	Posuzování zvládnutí deseti základních životních potřeb dle věku: do 18 let (nad 18 let)
I. stupeň – lehká závislost	3 300 Kč	880 Kč	Není schopna zvládat 3 (3 nebo 4) základní životní potřeby.
II. stupeň – středně těžká závislost	6 600 Kč	4 400 Kč	Není schopna zvládat 4 nebo 5 (5 nebo 6) základní životní potřeby.
III. stupeň – těžká závislost	13 900 Kč	12 800 Kč	Není schopna zvládat 6 nebo 7 (7 nebo 8) základní životní potřeby.
IV. stupeň – úplná závislost	19 200 Kč	19 200 Kč	Není schopna zvládat 8 nebo 9 (9 nebo 10) základní životní potřeby.

Tabulka č. 1 **Přehled výše příspěvků** (Zdroj: zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

4 Nadace, fondy, neziskové organizace

Podpora rodin je zaměřená především na fungování v rodině, sledování zájmů dítěte, ale i rodičů a celkovou jejich spokojenost. Jde o nestátní organizaci, jejich cílem, je především navrátit funkčnost problémové rodiny. Podpora rodiny nemusí být pouze vykonána profesionálem, jako jsou sociální pracovníci, psychologové, pediatři, ošetřovatelé, pečovatelé, etopedi nebo pedagogové, ale může jít o lidi kolem nás, např. široká rodina, sousedé, dobrovolníci. Prostředí, kde je podpora rodiny vykonávána může být uskutečněna v prostředí, kde rodina žije, nebo v prostředí organizace. Pro pracovníky, kteří podporu vykonávají, jsou mnohem příznivější podmínky organizace, jelikož v domácím prostředí rodiny může docházet k narušení komunikace domácími mazlíčky, televizí, ostatními členy rodiny, aj. Také může dojít k situaci, kdy se pracovník ocitne v ne moc čisté či pořádkové domácnosti a k výkonu práce není pro pracovníka příjemná. V počátcích práce je hlavním úkolem pracovníka, zjistit minulost rodiny, kdo s rodinou již spolupracoval či stále spolupracuje a popřípadě jaké byly výsledky. Poté by mělo ze strany pracovníka přijít vyhodnocení jakých potřeb je u rodiny třeba docílit, v případě vyhodnotit i možných rizik dané rodiny. Je také důležité upozornit na rodiny, kde spolupráce s ní, není jednoduchá, ba naopak může docházet k nespolupráci a zapírání nebo nepřiznání si problému. Základním postupem pro podporu rodiny je přímá nemateriální pomoc, která se týká provozu domácnosti nebo při pomoci komunikaci s jinými osobami nebo organizacemi. Přímá materiální pomoc má nápomoci k získání oblečení, potravin či finančních dávek. Další důležitou pomocí, která je pro rodiny mnohdy významná a důležitá, je poskytnutí informací, přímých rad a pokynů. V situacích, kdy už je problém opravdu vážný a je ohrožen někdo z rodiny či samotný pracovník musí zasáhnout státní orgán, kterým je policie a orgán sociálně-právní ochrany dětí (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje dotace na podporu rodiny pro nestátní neziskové organizace v dotačním řízení Rodina. Do dotačního řízení Rodina se mohou přihlásit na základě stanovených pravidel nestátní neziskové organizace, o kterých pak budou jednat dotační komise (v jednání je, zda budou projekty podpořeny a v případě, že ano, tak v jaké výši) následně o výsledku rozhodne náměstek pro řízení sekce rodinné politiky a sociálních služeb (MPSV, 2021).

Fond ohrožených dětí (FOD) je nevládní nezisková organizace, která byla založena za účelem pomoci týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně

ohroženým dětem, která působí po území celé České republiky a má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Fond ohrožených dětí byl založen v roce 1990 a v současnosti provozuje 15 zařízení pro děti vyžadujících okamžitou pomoc s názvem **Klokánek**. Toto zařízení má kapacitu 322 míst. Projekt Klokánek je realizován Fondem ohrožených dětí od roku 2000. „*Klokánek je projekt Fondu ohrožených dětí, jejichž cílem je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní péče (osvojení, pěstounská péče, svěření do výchovy třetí osoby). Klokánky mají pověření Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, proto mohou přijímat děti na základě žádosti rodičů, soudního rozhodnutí (předběžné opatření nebo rozsudek), žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) i na základě žádosti samotného dítěte či osoby, která malé dítě nalezne opuštěné nebo v jiné krizové situaci. V těchto případech mohou děti v Klokánku zůstat i proti vůli rodičů až do té doby, než soud rozhodne o předběžném opatření.*“ Klokánek je rodinná alternativa ústavní péče a její velkou výhodou je, že na rozdíl od ústavní výchovy může přijmout děti bez ohledu na věk, takže v případě přijetí sourozenců nemůže dojít k jejich rozdělení do určitých zařízení dle jejich věku. Klokánky nalezneme ve městech Brno, Dlouhá Loučka, Dolní Benešov, Hostivice, Chomutov, Janovice nad Úhlavou, Litoměřice, Olomouc, Pardubice, Praha 4, Praha 8, Praha 10, Teplice, Ústí nad Labem a Žatec. Systém péče je stanoven na střídání dvou tet po týdenní nepřetržité rodinné péči. Jde o péči rodinného typu se skupinkou 3 až 4 dětí, a to od narození až do 18 let věku dítěte. Po dobu 7 dnů teta s dětmi v zařízení bydlí a stará se o ně (předpokladem je zvládnutí vedení domácnosti, úklidu, vaření, přípravy do školy a trávení volného času s dětmi), následující týden je týden volna. Fond ohrožených dětí může fungovat a realizovat pomoc ohroženým dětem jen díky podpoře všech dárců a celonárodní dobročinné sbírce, která je už od roku 1994 každoročně pořádána o Vánocích a k Mezinárodnímu dni dětí (FOD, 2022).

Veřejnost může například projekt Klokánek podpořit příspěvkem na účet veřejné sbírky, online platbou, sponzorským darem (na základě darovací smlouvy), zasláním dárcovské SMS, zakoupením produktů značky KlokArt, dětských obrázků či darovacích certifikátů, PozdravOdJeziska.cz, nákupem přes portál givt.cz nebo odevzdáním oděvů, obuvi, textilu do kontejnerů společnosti Kloktex (Zpravodaj Z Klokání kapsy 2/2021, FOD).

Pro představu jsou dále příjmy Fondu ohrožených dětí znázorněné v tabulce č. 2, a to za roky 2018, 2019 a 2020 (za rok 2021 nejsou data prozatím uvedena).

Příjmy FOD	2018	2019	2020
Státní příspěvek na děti v Klokánkách	54 801 200	57 089 680	55 198 040
Čistý výtěžek celonárodní sbírky FOD	14 184 511	13 697 847	23 385 684
Účelové dotace	15 603 207	13 233 240	24 263 746
Dary mimo sbírku	16 313 357	11 627 482	16 125 820
Příjmy z vlastní činnosti	4 379 255	4 213 879	3 892 164
Odkazy (dědictví)	172 416	731 275	5 786 732
Splátky bezúročných půjček (poskytnutých rodinám)	163 600	87 800	78 600
Členské příspěvky	137 248	111 956	92 750
Půjčky a úvěry	2 900 000	21 521 887	3 778 600
Příjmy z prodeje	157 200	26 337 890	1 470 000
Celkem	108 811 994	148 652 936	134 072 136

Tabulka č. 2 **Příjmy fondu FOD** (Zdroj: *FOD, Zpráva o činnosti za rok 2018, 2019, 2020*).

V roce 2020 tomu bylo 20 let, kdy projekt Klokánky začal fungovat a během této dlouhé doby pomohly již 9 865 dětem, z tohoto počtu bylo celkem 2 145 dětí mladších tří let. Většinou více než 50 % dětí pobývá v Klokánku v maximální délce třech měsíců. Snahou Klokánků je především rychlé řešení situace, protože v zájmu dítěte je pobývání mimo domov v co nejkratší možnou dobu. V následující tabulce je znázorněna doba pobytu dětí v Klokánku za rok 2020 (Zpravodaj Z Klokání kapsy 2/2021, FOD).

Délka pobytu dětí v Klokánku ke dni jejich odchodu	2020
do 1 měsíce	33%
do 3 měsíců	30%
do 6 měsíců	21%
do 1 roku	15%
delší pobyt, méně než	1%

Tabulka č. 3 **Délka pobytu dětí v Klokánku** (Zdroj: *Zpravodaj Z Klokání kapsy 2/2021, FOD*).

Samozřejmě platí, že čím kratší doba pobytu dítěte mimo domov, tím lépe. Ale další důležitou částí odchodu dítěte z Klokánků je, kam se tyto děti vrací. Následující tabulka znázorňuje

procenta odchodu dětí zpět domů, do ústavní výchovy, náhradní rodinné péče, azylového domu s rodičem, k příbuzným, do péče druhého rodiče nebo odchod z důvodu dosažení zletilosti. Počty jsou uvedeny za roky 2018, 2019 a 2020 (za rok 2021 nejsou data prozatím uvedena), které jsou čerpány ze zprávy o činnosti za dané roky.

ROK	2018	2019	2020
Celkový odchod dětí z Klokánků	761	885	739
Návrat dětí domů	45%	49%	54,6%
Odchod do ústavní výchovy na základě rozhodnutí soudů	28%	25%	23,8%
Přechod do náhradní rodinné péče	4%	5%	7,6%
Odchod do azylového domu s rodičem	12%	8%	7,1%
Přechod do péče k příbuzným	6%	9%	4,6%
Přechod do péče druhého rodiče	4%	3%	1,3%
Dosažení zletilosti	1%	1%	1%

Tabulka č. 4 **Odchody dětí z Klokánků** (Zdroj: FOD, Zpráva o činnosti za rok 2018, 2019, 2020).

Ze zprávy o činnosti za rok 2020 bylo zjištěno, že z celkové kapacity 322 míst bylo z pečujícího personálu k zajištění provozu umožněno kapacitou 280 míst, s tím že kapacitu lze v případě potřeby umístění dětí opětovně navýšit. Není výjimkou, že děti byly přijaty o víkendech, svátcích nebo dokonce v nočních hodinách, jelikož Klokánky mají nepřetržitý provoz. Kapacita byla po většinu doby v roce 2020 přibližně z 75% obsazena.

Celkem byla v roce 2020 v Klokánkách poskytnuta přechodná rodinná péče 943 dětem. Z toho bylo v roce 2020 nově přijato 773 dětí a 174 dětem bylo méně než tři roky.

Důvody přijetí dětí v roce 2020 (nově přijato 773 dětí)	
Bytové a finanční důvody	40,5 %
Zanedbávání a nezvládání péče	16,7 %
Péče o děti při hospitalizaci rodiče, výkonu trestu nebo úmrtí rodiče	13,6 %
Děti na útěku, neshody s rodiči, výchovné problémy a rozvodové spory	10,2 %
Domácí násilí a podezření z týrání	7,6 %
Alkoholismus nebo drogová závislost rodičů	6,8 %
Jiné důvody	4,6%

Tabulka č. 5 **Důvody přijetí dětí v roce 2020** (Zdroj: FOD, Zpráva o činnosti za rok 2020).

Zpráva o činnosti za rok 2021, nebyla prozatím vydána, ale ze Zpravodaje 2/2021 Fondu ohrožených dětí vyplývá, že k říjnu 2021 bylo nadále v provozu 15 zařízení Klokánek, která má 268 míst. Za měsíc leden 2021 do konce měsíce srpen 2021 bylo Klokánkem přijato 452 nových dětí, z toho 93 přijatých dětí, byly mladší než tři roky. Z toho vyplývá, že v tomto období tam pobývalo celkem 655 dětí.

Důvody přijetí dětí za období leden - srpen 2021	
(za uvedené období přijato 452 dětí)	
Bytové a finanční důvody (hmotná nouze)	36 %
Nezvládnutí péče, rozvod, neshody v rodině	24 %
Péče o děti při hospitalizaci rodiče, výkonu trestu nebo úmrtí rodiče	17 %
Domácí násilí, podezření z týrání a pohlavního zneužívání	10 %
Zanedbání péče, alkoholismus nebo drogová závislost rodičů	13 %

Tabulka č. 6 **Důvody přijetí dětí do Klokánek** (Zdroj: Zpravodaj Z Klokání kapsy 2/2021, Fond ohrožených dětí).

Péče ohroženým dětem bude bohužel potřeba neustále, proto je nutností si uvědomit důležitost této organizace. A občas třeba jen malou částkou přispět. Důležitost Klokánku je převážně vidět malou volnou kapacitou, ke dni 14. 3. 2022 je z 15 zařízení Klokánek, která má maximální kapacitu 322 míst volných pouze 45 míst (FOD, 2022).

Posláním **Nadace Naše dítě**, která byla založena v roce 1993, je pomáhat týraným, zneužívaným, mentálně a fyzicky handicapovaným a opuštěným dětem, ale také dětem, které se ocitnou v obtížné životní situaci. Nadace finančně podporuje ohrožené děti a organizace, které tyto děti chrání. Mimo finanční podporu také poskytuje bezplatné právní poradenství (linka právní moci) a tvoří osvětové kampaně. Linka právní moci byla spuštěna na konci roku 2005, tudíž v roce 2020 oslavila patnácté výročí. Rodiče, prarodiče, ale i ostatní rodinní příslušníci mají na Lince první pomoci možnost získat bezplatnou odbornou radu v oblasti právní ochrany nezletilých dětí nebo pomoc při řešení problémů ve vztazích mezi rodiči a dětmi. Na základě žádosti si rodina může požádat o individuální pomoc dítěti s handicapem (rehabilitační pomůcky, osobní asistenci, aj.), příspěvek na mimoškolní vzdělávání pro sociálně znevýhodněné děti (jazykové kurzy, pobyty, grafické nebo programátorské kroužky, vědecké kroužky, doučování různých předmětů, aj.) nebo podat žádost o technickou

pomůcku, která má sloužit jako učební pomůcka (notebooky, tablety). O podaných žádostech rodin rozhoduje správní rada. Další nabízenou službou nadace je online sbírka. Je lepší sbírku nechat běžet delší dobu, jelikož je větší pravděpodobnost pro získání větší částky. Online sbírka běží na základě příběhu s fotografiemi rodiny a účelu k čemu má finanční podpora sloužit. Individuální pomoc organizacím mezi, které patří dětské domovy, kojenecké ústavy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, stacionáře, rehabilitační zařízení a další organizace, které zasvětily svou činnost pomoci dětem. O poskytnutí finanční podpory rozhoduje správní rada. Nadace Naše dítě je nezávislá organizace, která je vděčná za každou finanční podporu, ale i nefinanční podporu. Finanční podpora může být poskytnuta darovací smlouvou, finančním převodem na transparentní účet, jednorázovou nebo pravidelnou DMS. Nefinanční podporou mohou být věcné dary (elektronika, dárkové předměty, hračky, společenské hry, knihy, aj.), služby (své služby mohou organizace, poskytnou zdarma nebo za zvýhodněnou cenu), dobrovolnictví (Nadace Naše dítě, 2022).

V roce **2018** došlo k přerozdělení celkové částky na pomoc ohroženým dětem ve výši 9 254 013 korun. Za celý rok 2020 bylo proplaceno 133 žádostí, z toho bylo 80 žádostí o pomoc v rodinách a 51 žádostí o pomoc organizacím. Mezi 80 rodin bylo přerozděleno celkem 2 390 299 korun a mezi 51 organizací bylo celkem přerozděleno 6 863 714 korun. Rodiny nejvíce žádaly o úhradu léčebného nebo rehabilitačního pobytu, o úhradu sluchadel, o úhradu speciálních kočárků a jiných kompenzačních zdravotních pomůcek. Organizace většinou žádaly o pomoc s financováním provozu a o pomoc financování potřeb výletů pro děti. **Linka první pomoci** za pomoci advokátů zodpověděla a reagovala, celkem na 135 dotazů, z toho bylo 97 dotazů telefonických a 38 dotazů písemných. Nejvíce dotazů bylo evidováno z oblasti rozvodů, sporů o děti, změny péče o dítě, střídavé péče o dítě nebo problematiky mezinárodního rodinného práva. Další dotazy se často týkají bránění ve styku s dítětem či neplacení výživného (výroční zpráva 2020, Nadace Naše dítě).

V roce **2019** došlo k přerozdělení celkové částky na pomoc ohroženým dětem ve výši 9 066 246 korun. Za celý rok 2019 bylo proplaceno 170 žádostí, z toho bylo 124 žádostí o pomoc v rodinách a 46 žádostí o pomoc organizacím. Mezi 124 rodin bylo přerozděleno celkem 2 164 857 korun a mezi 46 organizací bylo celkem přerozděleno 2 704 889 korun. V rámci projektu „Dejme úsměv dětem“ byla darovaná částka v celkové výši 4 196 500 korun na pobyt v Itálii, celkem pro 250 dětí a 100 osob, které děti doprovázely. **Linka první pomoci** za pomoci advokátů zodpověděla a reagovala na více než 100 dotazů, z toho bylo 72 dotazů

telefonických a 30 dotazů písemných. Nejvíce dotazů bylo evidováno z oblasti rozvodů, sporů o děti, změny péče o dítě, střídavou péči o dítě, mezi další časté dotazy patří bránění ve styku s dítětem či neplacení výživného (výroční zpráva 2020, Nadace Naše dítě).

V roce **2020** došlo k přerozdělení celkové částky na pomoc ohroženým dětem ve výši 2 691 000 korun. Za celý rok 2020 bylo proplaceno 159 žádostí, z toho bylo 138 žádostí o pomoc v rodinách a 21 žádostí o pomoc organizacím. Mezi 138 rodin bylo přerozděleno celkem 1 853 016 korun a mezi 21 organizací bylo celkem přerozděleno 835 770 korun. Rodiny nejvíce žádaly o úhradu léčebného nebo rehabilitačního pobytu, o úhradu sluchadel, o úhradu speciálních kočárků a jiných kompenzačních zdravotních pomůcek. Organizace většinou žádaly o pomoc s financováním provozu a o pomoc financování potřeb výletů pro děti. **Linka první pomoci** v roce 2020 oslavila 15 let svého provozu. Během této doby odborníci na rodinné právo, kteří s nadací spolupracují bezplatně zodpověděli na tisíce dotazů jak telefonických, tak písemných. Většinou šlo o dotazy, které se týkaly sporů mezi rodiči při a po rozvodu, dotazy ohledně změny péče o dítě, bránění ve styku s dítětem a neplacení výživného (výroční zpráva 2020, Nadace Naše dítě).

Z výročních zpráv Nadace Naše dítě za roky 2018, 2019 a 2020 (výroční zpráva za rok 2021 nebyla prozatím vyvěšena) je patrná celková přerozdělená částka mezi organizace, rodiče či projekt „Dejme úsměv dětem“ (viz tabulka č. 7).

	2018	2019	2020
Celková přerozdělená částka	9 254 013 Kč	9 066 246 Kč	2 691 000 Kč
Pro organizace	6 863 714 Kč	2 704 889 Kč	835 770 Kč
Pro rodiny	2 390 299 Kč	2 164 857 Kč	1 853 046 Kč
Pro projekt „Dejme úsměv dětem“	---	4 196 500 Kč	---

Tabulka č. 7 **Přerozdělení částek** (Zdroj: *Nadace naše dítě, výroční zpráva za roky 2018, 2019, 2020*).

V současnosti je také realizován projekt „**Pomoc pro děti z Ukrajiny**“. Nadace Naše dítě reagovala na naléhavou a mimořádnou situaci ve společnosti a akutní potřebu pomoci pro matky s dětmi, které jsou na útěku před ruskou invazí na Ukrajině. Jde o pomoc uprchlým ukrajinským rodinám a dětem a získat tak pro ně bezpečné zázemí, ve kterém se budou cítit alespoň trochu jako doma. V první řadě jde o rychlou pomoc na oblečení, drogerii, školní a

technické pomůcky pro děti, hračky, vybavení do kuchyně, aj. V druhé řadě půjde o dlouhodobou pomoc, kterou je finanční pomoc pro zapojení se dětí do školní docházky, mimoškolních aktivit, zájmových kroužků, školních výletů, pobytů v přírodě či letních dětských táborů. Ke dni 20. 3. 2022 bylo vybráno celkem 637 900 korun z toho je 500 000 korun příspěvkem od dlouholetého patrona, společnosti Innogy ČR a.s. (Nadace Naše dítě, 2022).

Závěr

Problematika sociálně slabých rodin v naší společnosti je velmi rozsáhlá a stále aktuální. Tímto tématem se bude potřeba zabývat neustále a to i v daleké budoucnosti, protože do finanční tísně se může dostat kdokoli a je zapotřebí aby se takový jedinec či rodina měli na koho obrátit. Pomoc těmto lidem nabízí stát i několik neziskových organizací. Stát lidem rodinám s dětmi přispívá dávkami státní sociální podpory nebo dávkami pomoci v hmotné nouzi. Další pomoc ze strany státu, lze například očekávat pro osoby závislé na jiné péči, tato pomoc má podobu příspěvku na péči pro osoby nezaměstnané či náhradního výživného. Bohužel případy kdy si lidé žádají o nějaký příspěvek či dávku, značí nějaký problém v rodině. Situace vždy nemusí být vážná, ale v mnoha případech může jít i ohrožení dítěte. Ať je finanční situace rodiny nepříznivá z jakéhokoliv důvodu má to veliký dopad na dítě. Rodina nemůže dítěti dopřát kroužky, výlety či jiné aktivity, které jsou bohužel finančně náročné. Nicméně díky neziskovým organizacím, které se touto problematikou zabývají, lze zažádat o finanční příspěvek. V mnoha případech dochází i k situacím, kdy dítě musí být umístěno na přechodnou dobu mimo domov (např. Klokánek), v těchto případech je situace už vskutku vážná. Ne vždy za těmito situacemi stojí pouze finanční strádání, důvodem může být i alkohol, drogy, nezáměr o dítě, aj. Děti, které se v této situaci ocitnou, není málo. Fond ohrožených dětí a Nadace Naše dítě, kterými jsem se zabývala, se snaží prosadit změnu v legislativě, která by vedla k lepší ochraně dětí. Velkou výzvou je řešení financování neziskových organizací, protože ty jsou závislé na finančních darech a podpoře ostatních. Touto problematikou by se měla zabývat celá společnost, jedná se totiž o dítě a jeho dobrý vývoj.

Seznam použitých zdrojů

BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-32-6.

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.

BŘESKÁ, Naděžda, Tomáš URBAN a Lucie VRÁNOVÁ. *Dávky pomoci v hmotné nouzi*. Olomouc: ANAG, [2019]. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-213-7.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986. Hálkova sbírka pediatrických prací (Avicenum).

DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

FITZNEROVÁ, Ivana. *Máme dítě s handicapem*. Praha: Portál, 2010. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-663-6.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7.

HAŠKOVÁ, Hana. *Vlastní cestou?: životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-178-7.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-061-4.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-275-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-006-5.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.

MYDLÍKOVÁ, Eva, Jaroslav SLANÝ a Mariana KOVÁČOVÁ. *Diagnostika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Přeložil Milada HOLIČKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1834-0.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5695-0.

SIROVÁTKA, Tomáš. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Brno: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakladatelství Albert, 2006. ISBN 80-7326-104-9.

SLEPIČKOVÁ, Lenka. *Diagnóza neplodnost: sociologický pohled na zkušenost nedobrovolné bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-140-4.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

STROUHAL, Martin. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4212-0.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Rodina: populárně historická encyklopedie*. Brno: MOBA, 2020. ISBN 978-80-243-9448-0.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

ČESKO. Zákon č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: Sběrka zákonů 20. 11. 1989.

ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In: Sbírka zákonů 26. 5. 1995.

ČESKO. Zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, In: Sbírka zákonů 30. 6. 1995.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, In: Sbírka zákonů 9. 12. 1999.

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, In: Sbírka zákonů 5. 2. 2002.

ČESKO. Zákon č. 435/2004 Sb., o nezaměstnanosti, In: Sbírka zákonů 13. 5. 2004.

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, In: Sbírka zákonů 14. 3. 2006.

ČESKO. Zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, In: Sbírka zákonů 14. 3. 2006.

ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, In: Sbírka zákonů 14. 3. 2006.

ČESKO. Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbírka zákonů 3. 2. 2012.

ČESKO. Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů, In: Sbírka zákonů 16. 12. 2020.

ČESKO. Zákon č. 330/2021 Sb., změna zákona o nemocenském pojištění a některých dalších zákonů, In: Sbírka zákonů 18. 8. 2021.

Usnesení č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod. In: Sbírka zákonů 16. 12. 1992.

ČSSZ ČR, 2022. Důchodové pojištění, In. ČSSZ: Česká správa sociálního zabezpečení [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchody-obecne-informace>

ČSSZ ČR, 2022. Nemocenské pojištění, In. ČSSZ: Česká správa sociálního zabezpečení [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/nemoc-obecne-informace>

MPSV ČR, 2022. Zpravodaj Rodina, MPSV 1/2022, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpravodaj_Rodina_01_2022.pdf/c6b2d0c2-78a8-eee1-80ea-b9223854b7cd

MPSV ČR, 2020. Zpravodaj Rodina, MPSV 2/2020, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpravodaj_2.pdf

MPSV ČR, 2019. Tisková zpráva, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/jak-se-v-cesku-zije-vicetnym-rodinam-ministryne-navstivila-rodinu-se-ctyrcaty>

MPSV ČR, 2021. Minimální mzda, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/minimalni-mzda>

MPSV ČR, 2020. Pomoc v hmotné nouzi, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pomoc-v-hmotne-nouzi>

MPSV ČR, 2021. Fond evropské pomoci nejchudším osobám, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 9. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/fond-evropske-pomoci-nejchudsim-osobam-fead->

MPSV ČR, 2021. Pro organizace, In. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [Cit. 13. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/oblast-podpory-rodiny>

ÚP ČR, 2022. Zaměstnanost, In. ÚP: Úřad práce [online]. [Cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/co-delat-pri-ztrate-zamestnani>

ÚP ČR, 2022. Životní a existenční minimum, In. ÚP: Úřad práce [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/zivotni-a-existencni-minimum>

ÚP ČR, 2022. Státní sociální podpora, In. ÚP: Úřad práce [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/statni-socialni-podpora>

ÚP ČR, 2022. Příspěvek na péči, In. ÚP: Úřad práce [online]. [Cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-peci>

FOD ČR, 2022. O FOD, In. FOD: Fond ohrožených dětí [online]. [Cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas>

FOD ČR, 2021. Zpravodaj Z Klokání kapsy 2/2021, In. FOD: Fond ohrožených dětí [online]. [Cit. 23. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas/zpravodaj-2-2021>

FOD ČR, 2018. Zpráva o činnosti za rok 2018, In. FOD: Fond ohrožených dětí [online]. [Cit. 23. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas/zprava-o-cinnosti-za-rok-2018>

FOD ČR, 2019. Zpráva o činnosti za rok 2019, In. FOD: Fond ohrožených dětí [online]. [Cit. 23. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas/zprava-o-cinnosti-za-rok-2019>

FOD ČR, 2020. Zpráva o činnosti za rok 2020, In. FOD: Fond ohrožených dětí [online]. [Cit. 23. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas/zprava-o-cinnosti-za-rok-2020>

NADACE NAŠE DÍTĚ ČR, 2022. O Nadaci Naše dítě, In. Nadace Naše dítě [online]. [Cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.nasedite.cz/>

NADACE NAŠE DÍTĚ ČR, 2021. Výroční zpráva 2020, In. Nadace Naše dítě [online]. [Cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.nasedite.cz/data/pages/2021/09/07/vz-nnd_pdf_web.pdf

NADACE NAŠE DÍTĚ ČR, 2019. Výroční zpráva 2018, In. Nadace Naše dítě [online]. [Cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.nasedite.cz/files/pages/18-vyrocnizpravy/vz_nnd_2018_cj.pdf

NADACE NAŠE DÍTĚ ČR, 2020. Výroční zpráva 2019, In. Nadace Naše dítě [online]. [Cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.nasedite.cz/data/pages/2020/06/vz_nnd_2019_cj_web.pdf